

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

آیا ازدواج با خویشان در ایران باستان وجود داشته؟

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۲۷ آبان ۱۳۹۴ - ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

خویدوده یا خوه‌دوده (پهلوی: خوئیتوک دس) و صورت کتابی آن «خوئیتودات» (اوستایی: x^vaētuuadaθa) مفهومی است در دین زرتشتی که در آن اشاره به نوعی ازدواج پسندیده و خوب می‌شود. علیرضا شاهپور شهبازی و علی اکبر جعفری معتقدند از آنجا که به گفته آنها در منابع کهن مانند گاتها و اوستا معنایی از ازدواج با محارم راجع به خویدوده وجود ندارد و البته در منابع بعدی همچون دینکرد وادوریراف نامه و تفاسیر موبدان که مربوط به اواخر دوره ساسانی می‌باشد از ازدواج با محارم سخن به میان آمده است و همینطور زرتشتیان حال حاضر چنی

خَویدوده یا خوه دوده (پهلوی: خوئیتوک دس) و صورت کتابی آن «خوئیتودات» (اوستایی: x^{va}ētuuadaθa) مفهومی است در دین زرتشتی که در آن اشاره به نوعی ازدواج پسندیده و خوب می شود. علیرضا شاهپور شهبازی و علی اکبر جعفری معتقدند از آنجا که به گفته آنها در منابع کهن مانند گاتها و اوستا معنایی از ازدواج با محارم راجع به خویدوده وجود ندارد و البته در منابع بعدی همچون دینکرد وادویرف نام و تفاسیر موبدان که مربوط به اواخر دوره ساسانی می باشد از ازدواج با محارم سخن به میان آمده است و همینطور زرتشتیان حال حاضر چنین معنایی را قبول ندارند و خویدوده را ازدواج با خویشان نزدیک مانند عموزادگان می دانند باعث شده که محققان خویدوده را ازدواج با خویشاوندان نزدیک بدانند که در اواخر دوره ساسانی معنای ازدواج با محارم در آن رسوخ کرده است.

وقتی انکتیل دوپرون پارسیان را در میانه قرن هجدهم دید به او گفته شد این لفظ برای ازدواج عموزادگان به کار می رود، در بین آنان ازدواج خارج از خانواده بسی نادر بود. ازدواج بین عموزادگان (که در بهشت پیوند می شد) رایج و طبیعی بود ولی ازدواج با محارم غیر قانونی بود.

به اعتقاد شاپور شهبازی، خویدوده که به معنی ازدواج با محارم بکار رفته در واقع معنای «ازدواج با خویشاوندان» می داده، که بر اثر سوء تعبیر واژه های معادل «دختر» و «خویش» و «خواهر»، به ازدواج با محارم تفسیر شده و مایه گمراهی مورخان یونانی و رومی و ارمنی و مسیحی و اسلامی و حتی زرتشتی گردیده است. ازدواج با محارم در ایران باستان روا نبوده است با اینحال به رغم این ناروایی، چند مورد تاریخی از این گونه ازدواجها رخ داده است (از دیدگاه تاریخی قابل بحث هستند) در هیچ یک از اسناد اصلی و قدیمی زرتشتی مانند گاتها و اوستا که مهمترین و وسیع ترین کتاب زرتشتی می باشند و به زبان های اوستایی و پارسی میانه نگاشته شده اند اثری از ازدواج با محارم یافت نمی شود بلکه در این منابع معنای خویدودک ازدواج با خویشاوندان نزدیک است که برای نگاه داشتن خون پاک توصیه می شود و امری شایسته است، اما فقط در آثار اواخر دوره ساسانی مانند دینکرد و ارداویراف نامه و تفاسیر موبدان که برخی حتی پس از اسلام ویرایش شده اند آثاری از ازدواج با محارم دیده می شود. (که تحریف آن مسلم است)

شاپور شهبازی در مورد خویدوده می گوید: در اواخر دوره ساسانی که نژادهای غیر ایرانی در ایران رو به ازدیاد بود و دین هایی همچون اسلام و مسیحیت و بودایی و.. رو به گسترش بود برخی از موبدان زرتشتی برای مقابله با این رویه دست به تحریف عمل خویدوده که معنی آن ازدواج با خویشاوندان بود زدند و حتی همان زمان هم در بین ایرانیان امری ناپسندیده به حساب آمد.

مشخص است اگر چنین ازدواج هایی هم بوده محدود بوده به طبقه خاصی از اشراف و آن هم نه همه اشراف چه برسد به جامعه ی گسترده ایرانی. آن هم در اواخر دوره ساسانی که در ایران نظام طبقاتی شکل گرفت. حتی در افسانه های ایرانیان نیز اینکار بسیار زشت و ناپسند بوده تا جایی که در داستان فرانک مادر فریدون نیای بزرگ ایرانیان می خوانیم که چون فر ایزدی در جان وی نشست پدر او برادرانش را به ازدواج با خواهر خود تشویق کرد تا نسل پادشاهی به دودمان آنان بیاید که با آگاهی یافتن فرانک از این مسئله به سرعت از خانه پدری گریخت! پس کاملاً ناروایی این کار حتی در افسانه های ایرانیان آشکار است.

کاملاً آشکار است که ایرانیان هیچ گاه خود را به چنین پستی هایی نیالودند چه این که تحقیقات نشان داده است

که فرزندان حاصل از چنین ازدواج هایی موجوداتی سست و بی بنیه هستند که به احتمال زیاد داری ضعف های جسمانی فراوانی هستند پس چگونه ممکن است مردمانی که هزاران سال بر بخش های بزرگی از آسیا و جهان فرمانروایی کرده اند این چنین سست و ضعیف باشند؟!

بن مایه : ابوالقاسمی، محسن، تاریخ زبان فارسی، سازمان سمت، ۱۳۷۳. (ص ۲۲۹)
دربایی، تورج. شاهنشاهی ساسانی. ترجمه مرتضی ثاقب فر. تهران: ققنوس، ۱۳۸۳. ISBN 964-311-436-8.
فهرست آثار علیرضا شاپور شهبازی , «افسانه ازدواج با محارم»، باستان شناسی و تاریخ، ۱۵/۱، ۱۳۸۱/۲۰۰۲، ۳۶-۹.
گلچینی از خرده اوستا، دکتر علی اکبر جعفری، انتشارات فروهر ۱۳۵۸
دکتر وست، متون پهلوی، ج ۲،
تاریخ اجتماعی ایران، جلد ۲، صفحه ۳۴
ایران در زمان ساسانیان، صفحه ۳۴۷
ارسالیکاربر گرامی محمد مهرگان

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «آیا ازدواج با خویشان در ایران باستان وجود داشته؟»، پارسیان دژ، ۱۳۹۴.

خواندن مقاله و پیوست های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1714/pdf/آیا-ازدواج-با-خویشان-در-ایران-باستان-وج.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵